

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในปัจจุบันเป็นยุคของข้อมูลข่าวสาร เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ ที่มีความพร้อมในการแข่งขันกับสังคมโลก ทรัพยากรที่สำคัญที่สุดก็คือ “ทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้” การศึกษาเป็นองค์ประกอบพื้นฐานที่มีความสำคัญมากในการพัฒนาทรัพยากรบุคคล แผนการศึกษาแห่งชาติ จึงมุ่งให้เกิดการพัฒนาคนให้เป็นคนดี เก่งและมีความสุข ยึด “คน” เป็นศูนย์กลาง การพัฒนาอย่างมี “คุณภาพ” ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาชีวิตให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขในสังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2553 : 13-16)

จะเห็นได้ว่าเป้าหมายที่สำคัญของการศึกษา คือ การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของสังคมให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามที่สังคมปรารถนา และระบบการศึกษาที่จะต้องสร้างบุคคลให้ประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน ความสำเร็จในการประกอบอาชีพ และความสำเร็จในการดำรงชีวิต โดยทั่วไปเมื่อพูดถึงบุคคลที่มีความสำเร็จ มักจะเป็นคนเก่ง ซึ่งมุ่งไปที่ความฉลาดทางปัญญา เขาวรรณปัญญา หรือสติปัญญา (Intelligence Quotient : IQ) เป็นตัวบ่งชี้ พ่อแม่ส่วนใหญ่ จึงพยายามเร่งรัด พยายามให้เด็กเรียนรู้ในวิชาการให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้เด็กเป็นคนเก่ง เรียนจบในระดับสูงๆ เมื่อจบการศึกษาแล้วสามารถสอบผ่านการคัดเลือกเข้าทำงานในตำแหน่งที่ดีๆ แต่จากข้อเท็จจริงพบว่า คนที่มีความฉลาดด้านเขาวรรณปัญญาหรือ IQ สูง ไม่ได้ประสบความสำเร็จเสมอไปทั้งในด้านการเรียนและการทำงาน เนื่องจากมีปัญหาด้านการควบคุมอารมณ์และด้านมนุษยสัมพันธ์ ทำให้ใช้ศักยภาพทางเขาวรรณปัญญาที่มีอยู่ไม่ได้เต็มที่ เพราะมีความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ) ต่ำ

ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional Quotient : EQ) เป็นความสามารถอีกส่วนหนึ่งของมนุษย์ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้และความเข้าใจอารมณ์ความรู้สึกของตนเอง และนำเอาอารมณ์

ความรู้สึกเหล่านั้นมาใช้ให้เป็นประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้เกิดการพัฒนาการในด้านต่างๆ รวมถึงการพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล ซึ่งประกอบไปด้วยการตระหนักรู้ตนเองและอารมณ์ตนเองสามารถจัดการบริหารอารมณ์ตนเองอย่างเหมาะสมสามารถ จูงใจให้กำลังใจตนเองได้รับรู้ความรู้สึกและอารมณ์ของผู้อื่นในลักษณะใจเขาใจเรา มีทักษะในการพัฒนาสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น (ทศพร ประเสริฐสุข, 2545 : 18) โกลแมน (Goleman) ได้เสนอองค์ประกอบของความฉลาดทางอารมณ์ไว้ 5 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้อารมณ์ตนเอง การบริหารจัดการอารมณ์ตนเอง การสร้างแรงจูงใจที่ดีแก่ตนเองได้ สามารถรับรู้อารมณ์ของผู้อื่นได้ การจัดการความสัมพันธ์กับผู้อื่น (วิระวัฒน์ ปันนิตมัย, 2542 ก : 67-69) ดังนั้นความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นปัญญานำของมนุษย์ในยุคนี้ ซึ่งเป็นทักษะที่สั่งสมมาจากการอบรมสั่งสอน การฝึกฝนตนเองให้รับรู้ภาวะตนเองและควบคุมอารมณ์ของตนเองให้แสดงออกได้อย่างเหมาะสม (อุษณีย์ โพธิ์สุข, 2542 : 20) ซึ่งในชีวิตจริงของคนเราใช้อารมณ์มากแต่ไม่ค่อยพัฒนาอารมณ์อย่างจริงจัง เพราะสำคัญด้านความรู้ ความคิด และทักษะความชำนาญมากกว่า (ไพรินทร์ ทองภาพ, 2546 : 54) จะเห็นได้ว่าในโลกปัจจุบันเราคงไม่ต้องการให้คนเรามีแต่ IQ สูง ควรฝึกเรื่อง EQ ด้วย โดยเริ่มตั้งแต่วัยเด็กเพราะ EQ เป็นความสามารถในการพัฒนาเชิงอารมณ์และปรับตัวทางสังคม เป็นตัวเน้นให้บุคคลประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ทั้งสามารถนำตนเองให้เกิดการใช้ศักยภาพได้อย่างสร้างสรรค์ (กนิษฐา หมั่นกิจการ, 2550 : 97) เด็กที่มีความฉลาดทางอารมณ์จะมีรากฐานที่ดีพร้อมเรียนรู้และนำไปสู่ความสำเร็จในการศึกษา ดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุขและสามารถปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ ได้ เพราะฉะนั้นคุณค่าของคนคงไม่ได้ขึ้นอยู่กับสติปัญญาแต่ในด้านจิตใจอารมณ์ก็มีส่วนสำคัญที่จะทำให้เด็กฉลาดและเรียนเก่ง (นิตยา คชภักดี, 2542 : 6)

ในปัจจุบันเด็กที่ประสบผลสำเร็จในชีวิตไม่ใช่เด็กที่มีความฉลาดทางด้านสติปัญญาเพียงอย่างเดียว แต่ต้องมีความฉลาดทางอารมณ์ด้วย คือการที่เด็กรู้จักอารมณ์ของตนเอง และเรียนรู้ที่จะจัดการอารมณ์ของตนเอง สามารถเข้าใจผู้อื่น รู้เขารู้เรา เห็นอกเห็นใจ เด็กเหล่านี้สามารถสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่นในสังคม และอยู่ได้อย่างมีความสุข ฉะนั้นการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้เกิดขึ้นในวัยเด็ก เปรียบเสมือน พ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือครูอาจารย์ ได้สร้างภูมิคุ้มกันที่ดีให้แก่ชีวิตเด็กในอนาคต ทำให้เด็กพร้อมที่จะเผชิญกับโลกกว้างต่อไป และยังช่วยให้พัฒนาการเด็กเป็นไปอย่างสมบูรณ์ เพื่อจะเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต และเป็นกำลังของประเทศชาติ

ต่อไป (อัจฉรา สุขารมณ. 2543 : 1-6)

การพัฒนาเด็กและเยาวชนให้เป็นบุคคลที่มีคุณภาพตามที่สังคมปรารถนาเป็นเป้าหมายที่สำคัญของการศึกษา และระบบการศึกษาที่ดีต้องสร้างให้เด็กและเยาวชนประสบความสำเร็จซึ่งรวมถึงความสำเร็จในการเรียน ความสำเร็จในการประกอบอาชีพเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ และความสำเร็จในชีวิต แต่ความสำเร็จของเด็กและเยาวชนนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับความฉลาดทางสติปัญญาเพียงอย่างเดียว จะต้องขึ้นอยู่กับความสามารถทางอารมณ์ด้วย (ทศพร ประเสริฐสุข. 2545 : 83) ความฉลาดทางอารมณ์ มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสติปัญญา การมีบุคลิกภาพที่พึงปรารถนามีเป้าหมายชีวิตที่สอดคล้องกับศักยภาพและความถนัดของตนเองซึ่งจะนำไปสู่ชีวิตที่เป็นสุข มีคุณค่าต่อสังคมที่แวดล้อม และช่วยลดปัญหาที่เกิดขึ้นกับตนเองและสังคมได้ การพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่เรียนรู้และฝึกฝนได้ และสามารถพัฒนาในวัยเด็กได้เหมือนกับพัฒนาการด้านสติปัญญา ดังนั้นการสร้างเสริมให้บุคคลมีความฉลาดทางอารมณ์ที่สมวัย จึงเป็นสิ่งสำคัญ (อุสา สุทธิสาคร. 2544 : 16) เนื่องจากผู้ที่มีอารมณ์อันไม่พึงประสงค์หรือไม่เหมาะสมกับวัย เช่น เป็นคนเจ้าอารมณ์ มีความโกรธ หงุดหงิด เกลียด อิจฉาริษยา กลัว กังวล มีความรู้สึกทางลบต่อโลกรอบตัว ฯลฯ เหล่านี้ถือว่าเป็นบุคคลที่ต้องการความช่วยเหลือทางอารมณ์เป็นอย่างมาก หากไม่มีการปรับปรุงแก้ไขจะเป็นอันตรายอย่างมากทั้งต่อตนเองและบุคคลอื่น (อาภา ถนัดช่าง. 2543 : 25)

การศึกษาในระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นรากฐานของการพัฒนาเยาวชน และเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับประชาชน โดยมีเป้าหมายของการจัดการศึกษาอยู่ที่การพัฒนาคนทุกคนให้เป็น “คนดี คนเก่ง และมีความสุข” โดยมีการพัฒนาที่เหมาะสมกับช่วงวัย พัฒนาคอนตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพตรงตามความต้องการทั้งในด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และทักษะ คุณธรรมและจิตสำนึกที่พึงประสงค์ สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน). 2550 : 4) โรงเรียนประถมศึกษาจึงเป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่มีหน้าที่สำคัญยิ่งในการปลูกฝังและสร้างเยาวชนของชาติให้เป็น “คนดี คนเก่ง และมีความสุข” หรือที่เรียกว่ามีความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อที่จะพัฒนาคนในชาติให้มีศักยภาพทุกๆ ด้าน ทั้งทางสมอง จิตใจ ร่างกาย และสังคมควบคู่กันไป

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ส่วนใหญ่มีอายุระหว่าง 11-12 ปี ถือเป็นวัยเด็กตอนปลาย เด็กในวัยนี้ร่างกายกำลังเจริญเติบโต มีความวิตกกังวลเคร่งเครียดกับการเปลี่ยนแปลงร่างกาย มีความแปรปรวนทางอารมณ์ ชอบลองทำสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ต้องการเพื่อน ชอบการแข่งขันและแสดงออกในรูปแบบต่างๆ ต้องการให้ผู้อื่นสนใจ ชอบการยกย่องชมเชย รวมทั้งการยอมรับจากครูและเพื่อน วัยเด็กตอนปลายจึงเป็นการเตรียมตัวหลายๆ ด้านเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตเพื่อเข้าสู่วัยรุ่น เช่น ด้านสังคม การเข้ากลุ่ม การควบคุมอารมณ์ และการเข้าใจตนเอง เด็กจะเข้าสู่วัยรุ่นอย่างมีความสุขและมีการเจริญเติบโตมากขึ้นอยู่กับสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ที่ได้รับในช่วงนี้ ซึ่งจะเป็นรากฐานในการพัฒนาการของเด็กๆ ด้งนั้นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดกับเด็กควรยอมรับการพัฒนาของเด็ก ให้กำลังใจและช่วยเหลือ ตลอดจนส่งเสริมให้เด็กเข้ากลุ่มและรู้จักเลือกกลุ่มเพื่อนที่ดี ที่เหมาะสม เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพของเด็กในโอกาสต่อไป

การที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้ได้เป็นแบบแผน เป็นรูปธรรมนั้น ต้องอาศัยความรู้พื้นฐานทางทฤษฎี ศึกษาองค์ประกอบ เหตุปัจจัยต่างๆ ที่สัมพันธ์กับความฉลาดทางอารมณ์เพื่อจะเป็นแนวทาง หรือทิศทางเพื่อสร้างกระบวนการพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ได้อย่างถูกต้อง นอกจากนี้การที่จะพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้เด็กและเยาวชนให้ดีขึ้น การศึกษาปัจจัยสาเหตุร่วมที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่ดี ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านพันธุกรรม สิ่งแวดล้อม และการเลี้ยงดู หากได้รับการสอน ชี้แนะให้เข้าใจทิศทางอย่างถูกต้องจะสามารถเรียนรู้ จัดการ และพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์ให้ดีขึ้นได้ (สินีนานู กำเนิดเพชร, 2544 : 17) การศึกษาความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนเพื่อใช้เป็นแนวทางในการเข้าใจสภาพอารมณ์ทั้งในส่วนที่เป็นศักยภาพและจุดด้อยซึ่งควรได้รับการพัฒนาจึงเป็นสิ่งจำเป็น เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นสิ่งที่สามารถพัฒนาได้ตลอดชีวิต นักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์มักจะเป็นผู้เรียนรู้ได้ดี รู้สึกรู้สึต่อตนเองและผู้อื่น เผชิญกับความเครียดและปัญหาได้ ไม่แสดงพฤติกรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาความขัดแย้งกับเพื่อน สามารถควบคุมอารมณ์โกรธได้ดี เป็นที่ชื่นชมและได้รับการยอมรับจากเพื่อน มีความมั่นใจในตนเอง มีความสุข มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคนและมองโลกในแง่ดี ปรับตัวกับสถานการณ์ต่างๆ ได้เหมาะสม สามารถบริหารอารมณ์ของตนเองและผู้อื่นได้และมีปัญหาพฤติกรรมน้อย

การพัฒนาให้นักเรียนที่มีความฉลาดทางอารมณ์จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสำคัญยิ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูหรือผู้ดูแลเด็กควรให้ความสำคัญในการพัฒนาและสร้างเสริมให้ดียิ่งขึ้น เพราะถือเป็นรากฐานของชีวิตที่จะทำให้เด็กในวันนี้ได้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีวุฒิภาวะทางอารมณ์ ประสบ

ความสำเร็จในการเรียนและการทำงาน รวมทั้งใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขได้ เพราะความฉลาดทางอารมณ์เป็นตัวผลักดันให้คนแสดงออก ทั้งในสิ่งที่ถูกต้องและไม่ถูกต้อง ส่งผลต่อการดำเนินชีวิต ซึ่งอาจทำให้ประสบความสำเร็จในชีวิตหรืออาจทำให้ชีวิตประสบปัญหาได้

ในการพัฒนาและส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 นั้น จำเป็นที่จะต้องทราบปัจจัยแต่ละด้าน โดยพิจารณาถึงโครงสร้างศักยภาพเดิมของบุคคล สังคม สิ่งแวดล้อมของนักเรียนแต่ละคนที่มีพื้นฐานความเป็นมาของชีวิตไม่เหมือนกัน หล่อหลอมให้เกิดพฤติกรรมหลากหลายรูปแบบ ซึ่งปัจจัยที่สำคัญและคาดว่าจะมีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ ได้แก่ แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ มโนภาพแห่งตน บุคลิกภาพ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย สัมพันธภาพกับเพื่อน และการรับสารสนเทศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เพื่อที่จะนำข้อมูลที่ได้ไปเป็นข้อมูลพื้นฐานและเป็นแนวทางในการพัฒนา ส่งเสริม ให้ความช่วยเหลือหรือเสนอแนะนักเรียน ซึ่งจะส่งผลให้นักเรียนนั้นประสบความสำเร็จทั้งในด้านการเรียน การประกอบอาชีพ การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม รวมถึงความสำเร็จในการใช้ชีวิตครอบครัวต่อไปในอนาคตอีกด้วย

คำถามการวิจัย

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีลักษณะอย่างไร
2. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่
3. อิทธิพลของปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีต่อความฉลาดทางอารมณ์มีลักษณะอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา

ประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 กับข้อมูลเชิงประจักษ์

3. เพื่อศึกษาอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

สมมติฐานการวิจัย

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

2. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางตรงต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ สัมพันธภาพกับเพื่อน มโนภาพแห่งตน และแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์

3. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทางอ้อมต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย และการรับสารสนเทศ

4. ปัจจัยที่มีอิทธิพลทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ได้แก่ บุคลิกภาพ

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 จำนวน 3,308 คน จากโรงเรียน 160 โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2556 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 จำนวน

535 คน ซึ่งกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้เกณฑ์ 20 เท่าของตัวแปร (นงลักษณ์ วิรัชชัย. 2542 : 311)

2. ตัวแปรที่ศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ประกอบด้วยตัวแปรแฝง 7 ตัวแปร โดยแบ่งเป็น

2.1 ตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรตาม คือ ความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ดังนี้ ความฉลาดทางอารมณ์ด้านดี ความฉลาดทางอารมณ์ด้านเก่ง และความฉลาดทางอารมณ์ด้านสุข

2.2 ตัวแปรแฝงที่เป็นตัวแปรอิสระ คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1 โดยแบ่งเป็น

2.2.1 ตัวแปรแฝงภายนอก ได้แก่

- 1) บุคลิกภาพ ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ การแสดงตัว ความสุภาพอ่อนโยน ความกล้าหาญ ความมั่นคงทางอารมณ์ และความคิดสร้างสรรค์
- 2) การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ การให้ความรักความอบอุ่น การใช้เหตุผล การยอมรับความสามารถ และการให้อิสระในการตัดสินใจ
- 3) สัมพันธภาพกับเพื่อน ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน และความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน
- 4) การรับสารสนเทศ ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ ความสนใจในสารสนเทศ และการใช้ประโยชน์จากสารสนเทศ

2.2.2 ตัวแปรแฝงภายใน ได้แก่

- 1) มโนภาพแห่งตน ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ การรับรู้ตนเองทางกาย การรับรู้ตนเองทางสังคม และการรับรู้ตนเองทางการเรียนรู้
- 2) แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ประกอบด้วยตัวแปรที่สังเกตได้ คือ ประสบการณ์

จากความสำเร็จ การได้เห็นตัวแบบประสบความสำเร็จ และการพูดคุยจากผู้อื่น

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ หมายถึง รูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการคิดวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อใช้อธิบายอิทธิพลที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

2. ความฉลาดทางอารมณ์ (Emotional quotient) หมายถึง ความสามารถทางอารมณ์ของบุคคลเกี่ยวกับการจัดการความรู้สึกและอารมณ์ของตนเอง ในการที่จะเผชิญกับอุปสรรคและข้อขัดแย้งต่างๆ ได้อย่างไม่คับข้องใจทนแรงเสียดทานจากภายนอกที่มาปะทะอารมณ์ เข้าใจความรู้สึกของผู้อื่น สร้างแรงจูงใจในตนเอง รู้จักมองโลกในแง่ดี ใช้ชีวิตได้อย่างเหมาะสม ดำเนินชีวิตร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์และมีความสุข มีองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ด้านดี ด้านเก่ง และด้านสุข

2.1 ด้านดี หมายถึง ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง รู้จักเห็นใจผู้อื่น และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.1.1 ความสามารถในการควบคุมอารมณ์และความต้องการของตนเอง หมายถึง รู้จักความต้องการของตนเอง ควบคุมอารมณ์และความต้องการได้และแสดงออกอย่างเหมาะสม

2.1.2 ความสามารถในการเห็นใจผู้อื่น หมายถึง ต้องเอาใจใส่ผู้อื่น เข้าใจและยอมรับผู้อื่นแสดงความเห็นใจและเข้าใจผู้อื่นได้อย่างเหมาะสม

2.1.3 ความสามารถในการรับผิดชอบ หมายถึง รู้จักการให้ / รู้จักการรับ รู้จักรับผิด / รู้จักให้อภัย และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

2.2 ด้านเก่ง หมายถึง ความสามารถในการรู้จักตนเอง มีแรงจูงใจ สามารถตัดสินใจ แก้ปัญหาและแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตลอดจนมีสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น ประกอบด้วยความสามารถต่อไปนี้

2.2.1 ความสามารถในการรู้จักและสร้างแรงจูงใจให้ตนเอง หมายถึง รู้ศักยภาพของตนเอง สร้างขวัญและกำลังใจให้ตนเองได้ และมีความมุ่งมั่นที่จะไปถึงเป้าหมาย

2.2.2 ความสามารถในการตัดสินใจและแก้ปัญหา หมายถึง รับรู้และเข้าใจปัญหา มีขั้นตอนในการแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมและมีความยืดหยุ่น

2.2.3 ความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับผู้อื่น หมายถึง สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นกล้าแสดงออกอย่างเหมาะสมและแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งอย่างสร้างสรรค์

2.3 ด้านสุข หมายถึง ความสามารถในการดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข มีความภูมิใจในตนเอง พึงพอใจในชีวิต และมีความสุขสงบทางใจ ประกอบด้วย

2.3.1 ความภูมิใจในตนเอง หมายถึง เห็นคุณค่าตนเอง และเชื่อมั่นในตนเอง

2.3.2 พึงพอใจในชีวิต หมายถึง มองโลกในแง่ดี มีอารมณ์ขัน และพอใจในสิ่งที่ตนมีอยู่

2.3.3 มีความสุขสงบทางใจ หมายถึง มีกิจกรรมที่เสริมสร้างความสงบสุข รู้จักผ่อนคลายและมีความสุขทางจิตใจ

3. ปัจจัยที่ส่งผลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน หมายถึง สิ่งที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน โดยใช้ปัจจัยหรือตัวแปรด้านต่างๆ ในการสรุป

3.1 มโนภาพแห่งตน (Self-Concept) หมายถึง การรับรู้ความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจตนเองในด้านต่างๆ ว่า ตนเป็นอย่างไรตามที่ตนประเมิน ประกอบด้วยความเข้าใจเกี่ยวกับรูปร่างหน้าตาและความสามารถทางกาย ความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือกลุ่ม และความสามารถทางการเรียน

3.1.1 การรับรู้ตนเองทางกาย (Physical Self-Concept) หมายถึง ความคิดความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับรูปร่างลักษณะโดยรวม หน้าตา ลักษณะท่าทาง เช่น การแสดงออก การพูดจา การแต่งตัว ความสูง น้ำหนัก รวมไปถึงการเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นๆ และความรู้สึกต่อความคิดเห็นของบุคคลอื่นที่มีต่อตนเอง

3.1.2 การรับรู้ตนเองทางสังคม (Social Self-Concept) หมายถึง ความคิดความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับความสัมพันธ์กับผู้อื่นหรือกลุ่ม ทั้งด้านดีและไม่ดี

3.1.3 การรับรู้ตนเองทางการเรียน (Learning Self-Concept) หมายถึง ความคิดความเข้าใจตนเองเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ นิสัยในการเรียน แรงจูงใจ ทักษะในการเรียนต่างๆ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ตลอดจนความกล้าแสดงออก ซึ่งเกี่ยวข้องกับกิจกรรม

การเรียนรู้

3.2 บุคลิกภาพ (Personality) หมายถึง ลักษณะเฉพาะที่รวมอยู่ในตัวของบุคคล และพฤติกรรมที่แสดงออกหรือตอบสนองในเหตุการณ์ต่างๆ ซึ่งสามารถสังเกตได้จากลักษณะท่าที การแสดงออก รูปร่างหน้าตา ความรู้สึก ที่มีความแตกต่างกัน มีองค์ประกอบสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

3.2.1 การแสดงตัว (Extraversion) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมชอบออกสังคม เปิดเผย ตรงไป ตรงมา ช่างพูด ชอบการผจญภัย โลกเอน กล้าพูดกับคนแปลกหน้า และสามารถเข้ากับผู้อื่นได้ดี

3.2.2 ความสุภาพอ่อนโยน (Agreeableness) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ให้ความร่วมมือ ไม่คิดร้ายต่อผู้อื่น สุภาพเรียบร้อย กริยาท่าทางอ่อนโยน เป็นมิตรกับผู้อื่น อ่อนน้อม ถ่อมตน มีพฤติกรรมที่เอนเอียงไปสู่การยอมรับ

3.2.3 ความกลัวบาป (Conscientiousness) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่เชื่อถือได้ รับผิดชอบ ยุติธรรม ใฝ่หาได้ ก้าวต่อการทำบาป ซื่อสัตย์ต่อหน้าที่ และเป็นที่ไว้วางใจของผู้อื่น

3.2.4 ความมั่นคงทางอารมณ์ (Neuroticism) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่สามารถปรับอารมณ์ ให้เข้ากับสถานการณ์ต่างๆ ได้ดี มั่นคงไม่หวั่นไหวง่าย หนักแน่น คงเส้นคงวาทางอารมณ์

3.2.5 ความคิด (Intellect หรือ Openness) หมายถึง ลักษณะพฤติกรรมที่ชอบแสวงหาความรู้ใหม่ๆ เฉลียวฉลาด มีความคิดริเริ่ม ชอบดัดแปลง มองการณ์ไกล มีเหตุผลยอมรับเหตุผลผู้อื่น

3.3 แรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ (Achievement Motive) หมายถึง การกระทำที่เกิดจากแรงผลักดันซึ่งบุคคลรู้ตัวว่า การกระทำนั้นจะต้องมีการประเมินผลออกมาจากตัวเองและจากบุคคลอื่น และผลจากการประเมินอาจเกิดความพึงพอใจเมื่อผลงานนั้นเกิดความสำเร็จหรือไม่พอใจเมื่อผลงานนั้นไม่สำเร็จซึ่งเกิดจากประสบการณ์จากความสำเร็จ การได้เห็นตัวแบบประสบความสำเร็จ และการพูดชื่นชมจากผู้อื่น ได้แก่

3.3.1 ประสบการณ์จากความสำเร็จ (Enactive Attainment) หมายถึง

การรับรู้ความสำเร็จหรือจากการกระทำเป็นประสบการณ์ที่ได้รับโดยตรง และเป็นข้อมูลที่มีความเที่ยงตรงสูง ได้รับความสำเร็จจากการทำงานซ้ำกันหลายๆ ครั้ง

3.3.2 การได้เห็นตัวแบบประสบความสำเร็จ (Vicarious Experience) หมายถึง การรับรู้ความสามารถผู้อื่นประสบความสำเร็จ เป็นแบบอย่างในการรับรู้ความสามารถของตนเองเพิ่มขึ้น

3.3.3 การพูดชักจูงจากผู้อื่น (Verbal Persuasion) หมายถึง การที่ผู้อื่นใช้คำพูดชักจูงให้เชื่อว่าเรามีความสามารถที่จะกระทำพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งได้สำเร็จ และมีกำลังใจ มีความเชื่อมั่นในการกระทำพฤติกรรมต่างๆ มากขึ้น

3.4 การอบรมเลี้ยงดูแบบประชาธิปไตย (Democratic rearing) หมายถึง วิธีการที่พ่อแม่หรือผู้ปกครองอบรมเลี้ยงดูบุตรด้วยการให้ความรักความอบอุ่น และแสดงความห่วงใยในทางที่ถูกที่ควรให้โอกาสได้แสดงความคิดเห็นอิสระอย่างเต็มที่ โดยเน้นการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาหรือเผชิญสถานการณ์ ส่งเสริมให้เด็กรู้จักรับผิดชอบต่อตนเอง และไม่ปล่อยปละละเลยหรือเข้มงวดมากเกินไป มีส่วนรับผิดชอบในภารกิจต่างๆ ของครอบครัว และสามารถที่จะแสดงความสามารถ ของตนได้เต็มที่ในทางที่ถูกต้อง ได้แก่

3.4.1 การให้ความรักความอบอุ่น (Love and Affection) หมายถึง การที่พ่อแม่ที่แสดงออกถึงความห่วงใย รักใคร่เด็กในทางที่ถูกที่ควร

3.4.2 การใช้เหตุผล (Reasoning) หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองในการรับฟังความคิดเห็นของเด็ก และตัดสินใจด้วยเหตุผล

3.4.3 การยอมรับความสามารถ (Acceptance Ability) หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองเสริมสร้างให้เด็กได้แสดงออกถึงความสามารถ และมีส่วนร่วมรับรู้ในกิจกรรมของครอบครัว

3.4.4 การให้อิสระในการตัดสินใจ (Freedom to Express Option) หมายถึง การที่พ่อแม่ผู้ปกครองให้เด็กได้มีอิสรภาพในการตัดสินใจในการกระทำด้วยตนเอง

3.5 สัมพันธภาพกับเพื่อน (Relationships) หมายถึง พฤติกรรมที่นักเรียนและเพื่อนปฏิบัติต่อกันทั้งด้านส่วนตัวและด้านการเรียน เพื่อให้ได้มาซึ่งความรักใคร่ เข้าใจซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และร่วมมือระหว่างกันทั้งทางด้าน

วิชาการและด้านอื่นๆ ไป ได้แก่

3.5.1 การมีเจตคติที่ดีต่อเพื่อน หมายถึง ความรู้สึกที่ดีต่อเพื่อน มีความยินดีเมื่อเพื่อนประสบความสำเร็จ

3.5.2 การสร้างสัมพันธภาพกับเพื่อน หมายถึง การรู้จักและเข้าใจเพื่อน สามารถแสดงพฤติกรรมในการทักทายเพื่อนได้อย่างเหมาะสม และสัมพันธภาพที่ดีต่อกันรู้จักการให้และการรับ

3.5.3 ความสามารถในการทำงานร่วมกับเพื่อน หมายถึง การร่วมทำกิจกรรมต่างๆ เช่น การเล่นเกม กิจกรรมของชุมชน ทำงานกลุ่มในห้องร่วมกับเพื่อน เป็นสมาชิกที่ดีและร่วมมือกับกลุ่มจนประสบผลสำเร็จด้วยดี

3.6 การรับสารสนเทศ (Information Access) หมายถึง ความสนใจ ใส่ใจ และการใช้ประโยชน์จากการรับสื่อสารสนเทศประเภทต่างๆ ได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ ภาพยนตร์ หนังสือพิมพ์ สื่อสิ่งพิมพ์ และอินเทอร์เน็ต

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้ทราบปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียน เพื่อใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาหาแนวทางส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
2. ได้รูปแบบความสอดคล้องของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความฉลาดทางอารมณ์ที่พัฒนาขึ้นกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อให้เป็นสารสนเทศแก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้ที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางในการส่งเสริมนักเรียนให้มีความฉลาดทางอารมณ์สูงขึ้น
3. ได้สารสนเทศที่เป็นข้อมูลพื้นฐานให้กับครู ผู้ที่เกี่ยวข้องในการส่งเสริม พัฒนา โปรแกรมหรือเทคนิคการสอน กิจกรรมส่งเสริมความฉลาดทางอารมณ์ เพื่อให้นักเรียนสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข